

LIBERTATEA DE CONȘTIINȚĂ ȘI SERVICIUL MILITAR ÎN VIZIUNEA CONDUCĂTORULUI ADVENTIST ȘTEFAN DEMETRESCU, ÎN PRAJMA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Ps. drd. Lucian Ionel MERCEA

Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române

Director Departament Educație,

Conferința Banat a Bisericii Adventiste

lucianmercea@yahoo.com

Abstract: Freedom of Conscience and Military Service as seen by the Adventist leader Ștefan Demetrescu in the Wake of the First World War. The suffusion of the Advent belief on the territory of Romania and among Romanians was a novelty for the Romanian society. And new things meet the resistance of the conservatives who do not hesitate to fight against them through various methods. Adventists were often accused of treason, state sabotage and so on. There were isolated cases of Adventist conscience objectors who refused to take the military oath or to carry weapon. Were the accusations justified? What was the position of the Adventist leaders towards military service?

Keywords: freedom, military, conscience, national, Adventist, army, war

---

Introducere

Ca orice nouitate, credința adventistă a avut parte pe lângă acceptare și susținere și de opoziție și dușmani. Aceștia din urmă doreau păstrarea statu quo-ului existent. Cu ocazia izbucnirii în Europa a Primului Război Mondial, serviciul militar obligatoriu și raportarea populației la serviciul militar obligatoriu și la război în general devenea o problemă sensibilă pentru agenda publică și o problemă de securitate națională pentru poporul român. De aceea, una dintre acuzațiile preferate aduse împotriva

advențitorilor era cea de trădare de neam prin presupusul refuz al acestora față de înrolarea în armată și presupusa sustragere a acestora de la serviciul militar. Ca rezultat al acestei grave acuzații precum și a multor altele, conducerea bisericii adventiste a reacționat, uneori și în scris. Dovadă este răspunsul pe care unul dintre conducătorii de la vârful bisericii adventiste de la acea vreme, Ștefan Demetrescu, avea să îl ofere pentru unele dintre aceste acuzații, toate acestea în anul 1915, printr-o broșură pe care acesta o intitulează sugestiv: *Ce credem noi Adventiștii – Răspuns calomniilor debitate despre noi de către cei interesați*¹.

Ștefan Demetrescu (1873-1882)². Date biografice

Pe data de 24 iunie 1882, în localitatea Stoilești, județul Argeș, avea să se nască Ștefan Demetrescu într-o familie săracă de țărani orodocși practicanți, fiind al unsprezecelea copil al familiei. Cuminte și evlavios încă de mic, preferatul tatălui, acesta era luat la biserică în fiecare duminică și la patru ani știa pe de rost „Tatăl nostru”, „Crezul”, fiind îndrăgit de preot și întreaga parohie. Elev promițător, dar lipsit de mijloace financiare, Demetrescu Ștefan începe școala în satul natal, iar șase ani mai târziu învățătorul său îl duce la Brătieni, la fratele său, învățător și el, cu scopul de a-l pregăti pentru Seminarul Ortodox de la Curtea de Argeș. Aici locuiește la tatăl lor, preot al acestei parohii, servind în schimb ca și cantor la serviciile religioase. Printr-un concurs de împrejurări, judecătorul Zotu care găzduiește câteva zile în casa preotului îl cere pe Ștefan la el. Stă o vreme la judecătorul Zotu, se detașează ca un elev iminent printre cei din oraș, dar în urma avansării și detașării acestuia ca președinte de Tribunal la Constanța, și fiindcă în Constanța nu era o școală militară, judecătorul Zotu îl cedează pe tânărul Ștefan prefectului Manu care continuă să-i finanțeze studiile și să-l folosească la muncile gospodăriei. În felul acesta finalizează studiile la Liceul Militar din Craiova. După absolvirea

1 Ștefan Demetrescu, *Ce credem noi Adventiștii – Răspuns calomniilor debitate despre noi de către cei interesați*, Atelierele grafice SOCEC & Co., București, 1915.

2 Date biografice culese din mărturisirea înregistrată audio a fiului său, tot Ștefan Demetrescu, prezent în 2008 la București cu ocazia sărbătorii a 60 de ani de la absolvirea Facultății de Medicină de către acesta. În urma verificării încrucișate cu diverse surse, mărturia acestuia are o acuratețe maximă în coroborare cu documente din epocă ce consemnează unele evenimente menționate de către Ștefan Demetrescu-fiul.

liceului, urmează ca bursier al statului Școala de Ofițeri de infanterie din București, fiind șef de promoție. Cu un an mai mic decât el, șef al anului inferior, era cel care avea să devină Mareșalul Ioan Antonescu. După absolvire, e numit instructor la Regimentul din Râmnicul Vâlcea.

Rămâne preocupat de aspectele spirituale, duminica încolonând soldații avuți în subordinea sa și ducându-i duminică de duminică la biserică, examinându-i la întoarcere să vadă cât au înțeles din slujbă. Repartizat în compania sa este tânărul Petre Paulini. Acesta observă Biblia sa și faptul că Ștefan Demetrescu era un om religios și inițiază cu acesta discuții biblice, între ei legându-se o strânsă prietenie. În anul 1906, din cauza echipamentului militar și a manevrelor militare executate în vara acestui an, contactează o infecție puternică la bătăturile dobândite și riscă să-i fie amputat piciorul. Ajunge în București și e operat la Spitalul Colțea de către chirurgii Constantin Demetrescu-Severeanu și Dimitrie Gerota. După 13 luni de spitalizare scapă de amputare, dar rămâne cu un șchiopătat. Pe 15 iunie 1907 este trecut în rezervă. Venirea lui în București îl pune din nou în legătură cu Paulini, devenit între timp Adventist de ziua a șaptea. Paulini îl invită la discuții pe teme spirituale și biblice în casa adventistului Dan Simionescu, profesor de muzică la Conservatorul din București. La discuții participă și Dumitriu, profesor de limba germană la Liceul Gheorghe Lazăr din București, adventist și el. De atunci va participa la adunările din casa de Rugăciune a Bisericii Adventiste din București unde era pastor Johann F. Hinter. Un an mai târziu devine membru al bisericii adventiste, pe data de 29 iunie 1907³.

În urma unei audiențe în fața Reginei Elisabeta a României, aceasta îi facilitează obținerea pentru trei ani a unei burse de studii în filosofie la Berlin. Sosit în Germania, va studia în paralel și teologia în cadrul Seminarului Teologic adventist de la Friedensau, regăsindu-se aici cu Petre Paulini, acesta din urmă sosind la Friedensau ceva mai devreme. Lucrează în același timp ca misionar la Berlin, Bonn și Göttingen. În anul 1910 se întoarce în țară și va activa la Ploiești, în 1914 la Brăila, 1917 la București și în 1918 la Craiova, fiind numit președinte al Conferinței Transilvania ce-și va avea sediul la Sibiu. După încheierea Primului Război Mondial va deține funcții de conducere în cadrul Uniunii de biserici adventiste de pe teritoriul României și în urma absolvirii

³ *Semnele Timpului*, număr jubiliar, 1924, p. 5.

Facultății de Drept din București, dobândește statutul de avocat și va reprezenta pe credincioșii care vor fi arestați și cărora li se vor intenta procese datorită credinței lor în fața instanțelor de judecată. Misionar neobosit, a activat ca profesor la Seminarul Teologic de la Brașov-Stupini precum și ca apologet, poet, și traducător de literatură religioasă pentru adventiștii din România.

Poziționarea conducătorului adventist Ștefan Demetrescu față de serviciul militar

Printre acuzațiile la care ofițerul în retragere Ștefan Demetrescu răspunde pe parcursul broșurii *Ce credem noi Adventiștii – Răspuns calomniilor debitate despre noi de către cei interesați* amintim: raportarea credincioșilor adventiști la Sfânta Scriptură și la sfinții bisericești, formele de închinare specifice adventiste, raportarea adventiștilor la Sărbătorile creștine, mijloacele financiare de susținere a bisericii adventiste, abstenența adventiștilor de la alcool, tutun și alte alimente considerate nocive, serviciul militar în accepțiunea credincioșilor adventiști, atitudinea adventiștilor față de evrei, adventiștii și motivele care stau în spatele zelului misionar. Broșura se va încheia cu o expunere de texte din Constituție din care Ștefan Demetrescu concluzionează libertatea de conștiință ce reiese din textul legii și face apel la respectarea acesteia.

Acuzația căreia Ștefan Demetrescu îi va rezerva cel mai amplu spațiu pentru demontarea acesteia e cea referitoare la antimilitarismul confesiunii adventiste și refuzarea servirii ca ostaș de către credincioșii acesteia. Momentul când publică acest răspuns este unul deosebit de sensibil, dezbateră este de actualitate deoarece Primul Război Mondial era în plină desfășurare în Europa și România se pregătea să intre în război. Ștefan Demetrescu consideră că „învinuirea capitală ce ni se aduce este, că am fi antimilitariști și că am învăța refuzarea armelor”⁴. Dar acesta consideră că falsitatea acestei învinuiri poate fi ușor dovedită cu brevetele și livretele ostășești pe care conducătorii confesiunii adventiste din România le posedau la acea vreme, autorul însuși deținând gradul de ofițer. Acesta susține că în urma examinării acestor documente se poate observa

4 Ștefan Demetrescu, *Ce credem noi Adventiștii – Răspuns calomniilor debitate despre noi de către cei interesați*, Atelierele grafice SOCEC & Co., București, 1915, p. 11

că adventiștii au servit și servesc încă în armata țării „cu credință și vrednicie, parte din noi chiar în grade ofițerești”⁵. Acesta mai amintește că în sprijinul participării adventiștilor la războaie pot fi aduse dovezi din războiul ruso-japonez, războiul balcanic și Primul Război Mondial care era în desfășurare. De asemenea acesta menționează că „în țara noastră, la mobilizarea din 1913 au răspuns toți adventiștii, achitându-se pe deplin de îndatoririle lor”. De asemena specifică faptul că în anul 1915 erau implicați în Primul Război Mondial aproximativ 5000 de adventiști prezenți „în taberile diferitelor popoare beligerante” și mulți dintre aceștia au primit laude și distincții⁶.

Ștefan Demetrescu susținea că în acel moment (1915) existau „tineri adventiști sub drapel” și despre care „superiorii lor s-au exprimat cu cuvinte de laudă”⁷. În sprijinul celor afirmate acesta publică câteva corespondențe de război, unele corespondențe purtate chiar cu dânsul de către cei aflați pe câmpul de luptă. Ne vom referi în continuare la două cazuri dintre multe altele pe care Ștefan Demetrescu le prezintă aici.

În primul caz protagonist este un oarecare căpitan Enric de Maltzan pe care Ștefan Demetrescu îl prezintă ca fiind „dintr-o cunoscută familie nobiliară, Comandant de Companie de Fusilieri al Regimentului 206 de Infanterie, sosit la 13 Octombrie pe teatrul de războiu din... , a căzut pe câmpul de onoare la 24 Octombrie în luptele de pe..., patru zile înainte ar fi împlinit vârsta de 43 de ani”⁸. Ștefan Demetrescu publică părți pe care le preia dintr-o revistă a cultului și din corespondența pe care acesta a purtat-o pe câmpul de luptă cu un camarad din care reies faptele de vitejie la care a luat parte: „Într-o scrisoare, pe care căpitanul de Maltzan, el însuși Adventist de ziua a șaptea, a trimis-o la 21 octombrie din tranșeele de la... unui prieten și frate al său de credință, descrie astfel peripețiile, prin cari a trecut în primele trei lupte, la cari luase parte până atunci:

„Alaltăeri am primit botezul de foc. Începutul a fost foarte sburlit. Priemisem ordin, înainte ca artileria noastră să fi pus în baterie, să prelungesc aripa Reg. 35, cu care ocazie la trecerea printr-un defileu am fost expuși la un teribil foc de artilerie. Pentru că compania mea era prima din regiment,

---

5 *Ibidem.*

6 *Ibidem*, p. 12

7 *Ibidem*, p. 11.

8 *Ibidem*, p.12.

artileria inamică a și observat marșul nostru de apropiere, trimițând asupra noastră un foc ucigător. Aveam sub comanda mea un ploton din Reg. 35. Eu însumi cu cele două plotoane ale mele eram pe linia de luptă în adăposturile formate de liziera unei ferme, când între 50-60 de grenade și șrapnele au căzut sbârlind rândurile noastre. Am alergat înainte spre stânga, să văd, cum stau lucrurile cu primul ploton al companiei mele, când 20 de metri înaintea și 20 de metri înapoia mea căzuseră 10 granate. Eu cu toate acestea am rămas neatins. În compania mea afară de acestea au căzut foarte multe granate, fără să-mi pricinuiască alte pierderi, decât 4 ușor răniți. Am putut vedea cu ochii minunile lui Dumnezeu întru păzirea și scăparea noastră. Mărire și mulțumită Lui pentru toate acestea!

Eri iar am intrat în foc, ne-a fost însă ceva mai ușor. Azi voim să dăm un atac violent, doar vom ruși azi și mâine să respingem cu totul pe inamic dincolo de hotare... Avem în fața noastră trupe amestecate. Artileria lor este bună... De 7 zile n-am mai văzut pat. Ieri noapte am fost în tranșee. Nu prea cald, dar totuși bine dispuși. Fratele fost ușor rănit în pulpă, după 8 zile și-a reluat locul în front.

Cu salutări cordiale tuturor,
Al tău frate în Hristos, Căpitan de Maltzan”⁹

A patra luptă în care Căpitanul de Maltzan a căzut lovit în inimă este descrisă de unul dintre cei cinci adventiști din compania sa în modul următor:

„Până în Sâmbăta de la 24 Oct. am stat sub focul inamic în tranșee. Inamicii se întăriseră foarte bine lângă Canal, unde noi înșine adăpostiți ne opriserăm, spre a mai răsufla puțin. Artileria noastră a început însă a-i supăra rău, iar infanteria a pornit la atac. Sâmbătă după amiază ajunseseră lucrurile atât de departe, încât inamicul se găsea foarte aproape în fața Regimentului nostru, schimbându-se împușcături de-o parte și de alta, Căpitanul nostru, fratele de Maltzan, care nu se menajă deloc, ci în focul cel mai mare era cel dintâi îmbărbătând pe toți, a picat în lupta aceasta, fiind lovit în inimă. De repetate ori fusese îndemnat de superiorii noștri, să nu se mai expună cu atâta îndrăsneală, iar pentru curajul său personal și conducerea companiei sale fusese propus spre avansarea la gradul de Maior. Crucea de fier predată apoi familiei sale este mărturia recunoașterii serviciilor sale pe câmpul de luptă.

⁹ Ibidem, p. 12-13.

Cu nespusă durere în inima mea scriu aceste rânduri, cari vestesc moartea Căpitanului nostru. Acum însă, când totul s-a sfârșit, ne plecăm cu supunere în fața acestei hotărâri a lui Dumnezeu.”¹⁰

Exemple ca acestea Ștefan Demetrescu susține că ar putea aduce multe. Acesta susține că prezența în dreptul multora a crucii de fier ca distincție militară, distincție greu de dobândit, împodobește cu figura ei necrologul aproape al fiecărui adventist căzut în luptă. Ștefan Demetrescu concluzionează după prezentarea mai multor corespondențe de acest fel că „multe rapoarte de felul acesta vorbesc despre forța morală a Adventiștilor datorită credinței lor și încrederii lor în Dumnezeu, forță morală ce lipsește celor necredincioși și batjocoritori lor Sfintelor Evanghelii”¹¹. Dmai amintește că în multe corespondențe publicate se poate observa cum soldații Adventiști, la începutul mobilizării erau batjocoriți pentru credința lor de către camarazii și superiorii lor, dar pe parcurs ajung să fie cei mai iubiți din cauza devotamentului cu care alergau să slujească tuturor. De multe ori soldații adventiști ajungeau să fie dați ca exemplu de voieșie și bună dispoziție după sarcini grele îndeplinite și erau cunoscuți ca unii care săreau să facă serviciile batjocoritorilor lor, aducându-le apă să se răcorească sau purtându-le ranița, ca să nu-i lase să cadă pe pământ străin. Deseori afirmă Ștefan Demetrescu se auzea din partea superiorilor constatarea: „Uitați-vă la Adventistul! Ce oameni minunați! De unde ai această forță de rezistență? Ce bine ar fi, să avem în compania noastră cât de mulți adventiști!”¹²

Concluzia finală la care Ștefan Demetrescu ajunge este prezentată la finalul acestei argumentații, punct prin care din poziția de conducător al adventiștilor din România reprezintă o poziție oficială a adventiștilor români ce vor fi angrenați în Primul Război Mondial. Se poate aminti chiar faptul că publicațiile oficiale ale adventiștilor ce apăreau cu regularitate până la izbucnirea războiului, au încetat pe perioada acestuia să apară deoarece cea mai mare parte din conducătorii ce compuneau comitetul redacțional au fost mobilizați pe front.

În final, cu privire la acest subiect Ștefan Demetrescu avea să concluzioneze: „punctul de vedere și credința noastră în această privință

10 *Ibidem*, p. 13-14.

11 *Ibidem*, p. 17.

12 *Ibidem*.

estecă, Domnul Hristos pe nici un laic sau slujitor al bisericei sale nu l-a scutit de vreo dare către stat și nici de tributul de sânge al servirei ca militar. Din contră, porunca «*dați Cezarului ce este al Cezarului*» cuprinde în sine îndatorirea, de a plăti din credință, și în mod conștiincios contribuțiile către Stat, cât și pe aceea de a plăti țării tributul de sânge prin servirea ca militar. În Noul Testament existând după rânduiala Domnului numai un apostolat de predicare a Evangheliei, lucrare de la care serviciul militar nu împiedică întru nimic pe cineva, chiar instituția armatei ar avea nevoie în sânul ei de asemenea elemente, cari, cu ranița în spate și cu arma pe umăr, să predice soldaților Evanghelia prin cuvânt și fapte”¹³.

Concluzie

Problema serviciului militar odată cu izbucnirea Primului Război Mondial a devenit una foarte actuală printre adventiștii de ziua a șaptea. De cele mai multe ori, aceștia au fost învinuiți pe nedrept că ar fi trădători de neam prin sustragerea de la serviciul militar și fiind în felul acesta dușmani ai poporului. Datorită credinței acestora în obligativitatea păzirii poruncilor lui Dumnezeu enunțate prin Decalog, unii credincioși interpretau la literă porunca a șasea din Decalog care spune „*Să nu ucizi*”¹⁴ și refuzau să pună mâna pe armă. Dar de la refuzul unora de a pune mâna pe armă și a ucide și până la concluzia că adventiștii refuză satisfacerea stagiului militar e o cale lungă.

Din cele prezentate de către Ștefan Demetrescu, credincios adventist cu poziție de răspundere în conducerea confesiunii adventiste, se poate înțelege faptul că serviciul militar e o datorie și chestie de onoare față de țara în care te-ai născut și în care trăiești. Sunt aduse în față numeroase exemple de adventiști care au mers până la sacrificiul suprem pe diferitele fronturi ale lumii. Cât despre interpretarea poruncii care spune „*Să nu ucizi*” și aplicarea ei în situațiile complicate ale vieții biserica adventistă nu a normat credinciosului ce să facă, rămânând o problemă de conștiință ce trebuie rezolvată al nivelul credinciosului, în funcție de experiența, împrejurările și convingerile acestuia. În general, adventiștii au luptat pentru necombatanță și au fost gata să îndeplinească în schimb

13 *Ibidem*, p. 17-18.

14 Exodul 20:13. *Biblia*, Versiunea Cornilescu.

slujbele cele mai grele pe front. Alții au considerat că războiul purtat e un război de apărare, prin urmare sunt justificați în a apăra bătrânii și copiii, nevestele și avuțiile și nu au ezitat să fie protagoniștii unor fapte de vitejie memorabile. Și într-un caz și în altul s-a dovedit că fie că sunt în linia întâi cu arma în mână sau cu lopata în tranșee, militarii adventiști sunt oameni de încredere, pe care te poți baza, gata să asculte de superiorii lor, dar toate până la punctul în care solicitările acestora nu intră în conflict cu credința și convingerile personale.